Horizon of Medical Education Development

http://hmed.mums.ac.ir

Evaluation of the Nursing Education Department Based on the CIPP Model at the Savah Medical Sciences University

Nayereh Baghcheghi [1] Hamid Reza Koohestani[2*] Shirin Barati[3] Somayeh Khademi[1] Arman Babapiri[4]

1. Department of Nursing, Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran.
2. Department of Medical Education, Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran.
3. Department of Basic Sciences, Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran.
4. Department of Nursing, Student Research Committee, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran.

ARTICLE INFO

Article type
Original article

Article history
Received:2025/04/28
Accepted: 2025/05/29

Keywords
Evaluation
Nursing
CIPP Model

10.22038/hmed.2025.87131.1510

ABSTRACT

Introduction: Nursing education programs must be of high quality to train and graduate competent and skilled nurses. To evaluate this field, it is essential to systematically examine the key components of nursing education. The CIPP model provides a suitable tool for assessing the quality and effectiveness of education in nursing programs. Therefore, this study was designed with the aim of evaluating the nursing education group based on the CIPP model at the Saveh University of Medical Sciences.

Materials & Methods: This cross-sectional study (2023) evaluated a nursing program using the CIPP model (Context, Input, Process, and Product). Participants included 9 faculty members, 98 students, and 44 graduates from Saveh University of Medical Sciences, selected via census sampling. Data was collected using a validated researcher-made questionnaire, with face/content validity were verified by experts and reliability confirmed by Cronbach's alpha.

Results: The standardized mean and standard deviation of the educational program (score range from 0 to 4) were as follows: context (2.54 ± 0.97), input (1.79 ± 0.63), process (2.49 ± 0.61), and product (2.38 ± 0.79). The mean scores for the context, process, and product dimensions were above average, while the input dimension was below average, and this difference was statistically significant ($P < 0.05$).

Conclusion: The evaluation results of the nursing bachelor's program indicated that the program's status was favorable in the context, process (highest mean), and product dimensions, while the input dimension (lowest mean) was unfavorable. The findings of this study, by identifying the strengths and weaknesses of the nursing education program, support decision-makers and policymakers with evidence-based insights to design and implement revision and improvement programs aimed at enhancing the quality of nursing education.

Cite this paper as:
Name of writer. Article title. Horizon of Medical Education Development. 2026;17(4):15-24

* Corresponding author:Hamidreza Koohestani
Email: koohestanihr@gmail.com

Address: Department of Medical Education, Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran.

©2026 The Authors. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution -Noncommercial 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en) ,which permits any non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited.

مجله افق توسعه آموزش علوم پزشکی

http://hmed.mums.ac.ir

ارزشیابی گروه آموزشی پرستاری بر اساس الگوی سیپ (CIPP) در دانشکده علوم پزشکی ساوه

نیره باغچقی[۱]، حمیدرضا کوهستانی[۲*]، شیرین براتی[۳]، سمیه خادمی[۱]، آرمان باباپیری[۴]

۱. گروه پرستاری، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران.

۲. گروه آموزش پزشکی ، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران.

۳. گروه علوم پایه ، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران.

٤. گروه پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران.

مشخصات مقاله

نو ع مقاله
مقاله پژوهشی

پیشینه پژوهش
تاریخ دریافت:۱۴۰۴/۰۲/۰۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۸

کلمات کلیدی
ارزشیابی
پرستاری
الگوی سیپ

چکیده

مقدمه: برنامه‌های آموزش پرستاری باید از کیفیت بالایی برخوردار باشند تا بتوانند پرستاران شایسته و توانمند را تربیت و فارغ‌التحصیل کنند. برای ارزیابی این رشته، لازم است مؤلفه‌های کلیدی آموزش پرستاری به‌صورت سیستماتیک بررسی شوند. مدل سیپ ابزاری مناسب برای ارزیابی کیفیت و اثربخشی آموزش در برنامه‌های پرستاری فراهم می‌کند. بنابراین این مطالعه با هدف ارزشیابی گروه آموزشی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در دانشکده علوم پزشکی ساوه طرح ریزی شد.

روش کار: این مطالعه مقطعی (۲۰۲۳) برنامه آموزش پرستاری را با استفاده از مدل CIPP (زمینه، درونداد، فرآیند، برونداد) ارزیابی کرد. شرکت‌کنندگان شامل ۹ عضو هیئت علمی، ۹۸ دانشجو و ۴۴ فارغ‌التحصیل از دانشکده علوم پزشکی ساوه بودند که به روش سرشماری انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته معتبر جمع‌آوری شد که روایی صوری/محتوایی آن توسط متخصصان تأیید و پایایی آن با آلفای کرونباخ تعیین گردید.

نتایج: این مطالعه مقطعی (۲۰۲۳) برنامه آموزش پرستاری را با استفاده از مدل CIPP (زمینه، درونداد، فرآیند، برونداد) ارزیابی کرد. شرکت‌کنندگان شامل ۹ عضو هیئت علمی، ۹۸ دانشجو و ۴۴ فارغ‌التحصیل از دانشکده علوم پزشکی ساوه بودند که به روش سرشماری انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته معتبر جمع‌آوری شد که روایی صوری/محتوایی آن توسط متخصصان تأیید و پایایی آن با آلفای کرونباخ تعیین گردید.

نتیجه گیری: نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی پرستاری نشان داد، وضعیت این دوره در حیطه‌های زمینه، فرایند (بالاترین میانگین) و برون داد در وضعیت مطلوب و در حیطه‌های درونداد (پایین ترین میانگین) در وضعیت نامطلوب می‌باشد. نتایج این مطالعه با شناسایی نقاط قوت و ضعف دوره آموزشی پرستاری، به تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا با اتخاذ تصمیمات آگاهانه و مبتنی بر شواهد، برنامه‌های بازنگری و بهبود را در جهت ارتقای کیفیت آموزشی این دوره طراحی و اجرایی کنند.

10.22038/hmed.2025.87131.1510

نحوه ارجاع به‌این مقاله

Name of writer. Article title. Horizon of Medical Education Development. 2026;17(4):10-24

*نویسنده مسئول: حمیدرضا کوهستانی

ایمیل: koohestanihr@gmail.com

آدرس: گروه آموزش پزشکی ، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران

©2026 The Authors. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution -Noncommercial 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en) ,which permits any non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited.

مقدمه

آموزش عالی یکی از با ارزش‌ترین نهادهایی است که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد. دانشگاه‌ها از یک سو حافظ و انتقال دهنده میراث فرهنگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه و از سوی دیگر، پاسخگوی نیازهای اجتماعی برای کسب، اشاعه و توسعه دانش و فن آوری هستند. در این میان یکی از مهم‌ترین مسایل مورد توجه در نظام آموزش عالی، بحث کیفیت است(۱). ارزیابی کیفیت یکی از اهداف اساسی در آموزش عالی در تمامی جهان به شمار می‌رود(۲). با وجود اینکه، ارتقاء کیفیت برنامه‌های آموزشی، یکی از اهداف اساسی و استراتژیک آموزش عالی در تمامی جهان است، اما قضاوت درباره سطح کیفیت، به موجب چند بعدی بودن تعریف آن در آموزش عالی کار دشواری است. از این رو تنها راهکاری که امکان قضاوت را فراهم می آورد، ارزشیابی است. ارزشیابی یکی از مهمترین عناصر فرآیند مدیریتی است(۳). یکی از ضروریات جهت بررسی تضمین کیفیت آموزشی نظام آموزشی، ارزشیابی می‌باشد(۴).ارزشیابی برنامه، با فراهم آوردن اطلاعات مربوط به اثربخشی برنامه و میزان تحقق اهداف، منجر به بهینه سازی نتایج و کارایی آن می شود(۵). بدون ارزشیابی موثر، سازمان‌ها نمی‌توانند پروژه‌ها و خدماتشان را بهبود ببخشند.

یکی از الگوهای ارزشیابی آموزشی برخاسته از رویکرد مبتنی بر مدیریت،الگوی سیپ(CIPP) است.براساس الگوی CIPP می‌توان درباره زمینه ، درون داد ، فرآیند و برون‌داد برنامه‌های آموزشی، تصمیم‌های منطقی اتخاذ شود(۶). این الگوهای ارزشیابی آموزشی بر یک رویکرد سیستمی(نظامدار) تأکید دارد. یکی از شیوه‌هایی که به کمک آن می‌توان فعالیتهای آموزشی را به طور مطلوب تنظیم کرد، رویکرد سیستمی است. در رویکرد سیستمی درباره درون دادها، فرآیندها و برون دادها تصمیم گیری می‌شود. این الگو به دست اندرکاران برنامه کمک می کند تا با جمع آوری اطلاعات به صورت منظم برنامه خود را در جریان اجرای برنامه و در پایان اجرای آن اصلاح کنند. بر پایه‌ی دیدگاه سیستمی تاکید بر سیستم چرخه ای به جای تفکر خطی است و کل فرایند آموزش از ورود تا پیامد پوشش داده می‌شود(۷).

در الگوی ارزشیابی CIPP چهار نوع ارزشیابی به شرح ذیل انجام می‌شود. ارزشیابی از زمینه: از جمله مؤلفه‌های مهم زمینه‌ها، نیازسنجی و انتظارات افراد و گروه‌های مختلف نسبت به برنامه آموزشی است که باید قبل از طراحی و تدوین برنامه شناسایی شده باشد. همچنین این ارزشیابی می‌تواند یک زمینه منطقی برای تعیین هدفهای آموزشی را فراهم کند که شامل کوشش‌هایی تحلیل گرایانه برای تعیین عناصر مربوط در محیطهای آموزشی و نیز کوشش در جهت شناسایی مشکلات، نیازها، و فرصت‌های موجود در این بافت یا موقعیت آموزشی است(۸).

ارزشیابی از درونداد: کمک به تصمیم گیرندگان برای بررسی راه حل‌های گوناگون تحقق هدف‌ها و تکامل برنامه‌ها برای نیل به اهداف است. به مجریان برنامه‌ها کمک می‌کند تا از فراهم آوردن دروندادهای غیرلازم که باعث عدم تحقق اهداف می‌شوند، خودداری کنند. در ارزشیابی درون‌داد اطلاعات مورد نیاز درباره چگونگی استفاده از منابع به منظور دستیابی به هدف‌های برنامه جمع آوری می‌شوند. تا چه اندازه کمیت و کیفیت منابع انسانی (مدیران، اعضای هیأت علمی، دانشجویان) و غیرانسانی (بودجه، امکانات و تجهیزات آموزشی) پاسخگوی اهداف برنامه و نیازهای ذی نفعان است؟ ارزشیابی از فرایند: ارزشیابی از فرایند در جریان برنامه آموزشی و به منظور نظارت بر حسن اجرای برنامه و فراهم آوردن بازخورد از طریق بررسی وقایع و فعالیت‌های اجرایی و تجزیه و تحلیل آنها و تعیین نقاط قوت و ضعف برنامه آموزشی صورت می‌گیرد. ارزشیابی از برون داد: فراهم نمودن اطلاعات لازم برای تصمیم گیری درباره اثربخشی و کارایی برنامه آموزشی، ارزش برنامه به اجرا گذاشته شده را مشخص کرده و اطلاعات لازم برای تصمیم گیری درباره ادامه، توقف، تبدیل و یا تکرار برنامه‌ها را فراهم می‌سازد(۹).

با توجه به مطالعات صورت گرفته هر واحد آموزشی ملزم است تا خود را با اطلاعات روز تطبیق داده و بتواند پا به پای مراکز آموزشی عالی دیگر که همواره در یک قالب سالم و زنده هستند، در عرصه علم و دانش اظهار نظر و اظهار وجود نماید(۱۰). اگر در هر سازمانی بتوان یک ارزیابی و کنترل کیفیت مناسبی را به مرحله اجرا درآورد، بی شک موفقیت برنامه‌های آموزشی تضمین خواهد یافت(۱۱).

برنامه‌های پرستاری باید یک برنامه درسی با کیفیت بالا داشته باشند که تا پرستاران شایسته و با صلاحیت را فارغ‌التحصیل کند. جهت ارزشیابی رشته پرستاری نیاز است ارزیابی سیستماتیک مولفه‌های کلیدی آموزش پرستاری مورد بررسی قرار گیرد. مدل CIPP امکان ارزیابی کیفیت و شایستگی آموزش در یک برنامه پرستاری فراهم می‌کند. در صورت استفاده مناسب، مدل CIPP به عنوان یک راهنمای ارزشمند برای ارزیابی عمیق برنامه درسی عمل می‌کند(۱۲).

نتایج ارزیابی نهایی دوره کارشناسی پرستاری اهواز با استفاده از الگوی سیپ نشان داد، وضعیت این دوره در دانشکده علوم پزشکی اهواز مطلوب می‌باشد(۱۳). البته علاوه بر رشته پرستاری، الگوی سیپ در سایر رشته‌ها نیز مورد استفاده قرار گرفته است. از جمله ارزیابی درونی رضائیان و همکاران از گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی رفسنجان نشان داد که این گروه بایستی در راستای بهبود برنامه‌های کارآموزی و کارورزی دانشجویان و تجهیز و غنی‌تر نمودن کتابخانه گروه اقدام لازم را به عمل آورند(۱۴). در ارزیابی درونی گروه آموزشی مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم آنان دریافتند که ارتقـای امکانـات و تجهیزات آموزشی، راه اندازی تحصیلات تکمیلی و فراهم نمودن زمینه اشـتغال دانـش آموختگـان مامایی کاملاً ضروری است(۱۵).

گروه پرستاری در دانشکده علوم پزشکی ساوه در سال ۱۳۷۸ با مجوز شورای گسترش راه اندازی شد و دارای قدمت ۲۶ ساله در دانشکده علوم پزشکی ساوه است. با توجه به اهمیت ارزشیابی گروه پرستاری محققین تصمیم گرفتند که با استفاده از الگوی CIPP برای اولین بار این گروه آموزشی را مورد ارزیابی قرار دهند. بنابراین مطالعه حاضر با هدف ارزشیابی گروه آموزشی پرستاری بر اساس الگوی سیپ (CIPP) در دانشکده علوم پزشکی ساوه طرح ریزی شد.

روش کار

این پژوهش به صورت مقطعی بود که در آن از تمامی اعضای هیات علمی و دانشجویان پرستاری در حال تحصیل و همچنین فارغ التحصیلان پرستاری که واجد معیارهای ورود به مطالعه بودند درخواست شد به سوالات مطرح شده در پرسشنامه پاسخ دهند. معیارهای ورود به مطالعه شامل موارد زیر بود: داشتن سابقه کار حداقل ۱ سال برای اعضای هیات علمی، فارغ التحصیل پرستاری در ۲ سال اخیر برای دانش‌آموختگان پرستاری و همچنین سابقه ۱ سال تحصیل برای دانشجویان پرستاری و تمایل به شرکت در مطالعه. جمع آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه ساختار یافته ۲ قسمتی انجام شد. در بخش اول سوالاتی در مورد متغیرهای دموگرافیک دانشجو از قبیل سن، جنس، ترم تحصیلی (دانشجو)، سابقه کار در نظر گرفته شده بود. قسمت دوم پرسشنامه که در رابطه با ارزشیابی بر اساس الگوی CIPP می‌باشد محققین پس از مروری بر متون (۱۶, ۱۷) پرسشنامه اولیه را طراحی کردند و پس از تعیین روایی (با استفاده از روش اعتبار محتوا، نسبت روایی محتوا و شاخص روایی محتوا) و پایایی (روش آزمون بازآزمون و آلفای کرونباخ) مورد استفاده قرار گرفت. قسمت دوم پرسشنامه‌ها سؤالات تدوین شده مبتنی بر الگوی سیپ بود، که در ۴ حیطه زمینه، درونداد، فرآیند، برونداد طراحی شد. سؤالات پرسشنامه از نوع لیکرت ۵ قسمتی (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) بود و به ترتیب امتیازات ۰ تا ۴ به آنها تعلق میگرفت. با توجه به اینکه حیطه‌های پرسشنامه دارای تعداد گویه‌های متفاوتی بودند به منظور تفسیر آسانتر حیطه‌ها با تقسیم میانگین نمرات بر تعداد گویه‌های هر حیطه، میانگین استاندارد شده هر حیطه محاسبه شد.

در این پرسشنامه‌ها قسمت زمینه شامل بررسی نیاز جامعه و دانشگاه به دانش آموختگان این رشته با توجه به اهداف دوره و توجه به نیازهای جامعه ایران و امکانات ذینفعان در طراحی اهداف برنامه بود، قسمت درونداد شامل شناسایی و بررسی عامل منابع انسانی (اعضای هیأت علمی، مدیر گروه و دانشجویان) و عامل غیرانسانی (بودجه، برنامه درسی، امکانات و تجهیزات آموزشی)، قسمت فرآیند شامل ارزشیابی فرآیند یاددهی- یادگیری و مدیریتی- سازمانی بود و در قسمت برونداد نیز دو عامل ویژگی‌ها و عملکرد دانش آموختگان و نیز ویژگیها و عملکرد آموزشی دوره مورد بررسی و ارزشیابی قرار گرفت. پرسشنامه‌ها برای گروه دانشجویان و فارغ‌التحصیلان یکسان و برای اعضای هیئت علمی به‌صورت اختصاصی تهیه شد. پرسشنامه دانشجویان و فارغ التحصیلان دارای ۹۵ گویه (شامل ۱۲ گویه در حیطه زمینه، ۲۵ گویه در حیطه درونداد، ۳۹ گویه در حیطه فرآیند و ۱۹ گویه در حیطه برونداد) بودند. با توجه به این که به هر سؤال امتیاز صفر تا ۴ تعلق میگرفت در دامنه نمرات حیطه زمینه بین ۰ تا ۴۸ ، در حیطه درون داد بین صفر تا ۱۰۰ ، در حیطه فرایند بین صفر تا ۱۵۶ و در حیطه برونداد بین صفر تا ۷۶ بود. پرسشنامه اعضای هیات علمی دارای ۹۲ گویه (شامل ۱۶ گویه در حیطه زمینه، ۲۷ گویه در حیطه درونداد، ۴۰ گویه در حیطه فرآیند و ۹ گویه در حیطه برونداد) بودند. با توجه به این که به هر سؤال امتیاز صفر تا ۴ تعلق میگرفت در دامنه نمرات حیطه زمینه بین ۰ تا ۶۴ ، در حیطه درون داد بین صفر تا ۱۰۸ ، در حیطه فرایند بین صفر تا ۱۶۰، در حیطه برونداد بین صفر تا ۳۶ بود. به منظور تعیین روایی محتوی، از ۱۰ نفر از اعضای هیات علمی و صاحب نظران در این زمینه کمک گرفته شد. در سنجش روایی محتوی دو رویکرد کیفی و کمی وجود دارد که در این پژوهش از آنها استفاده شد. در این پژوهش در روش کیفی از متخصصان خواسته شد در مورد رعایت

دستور زبان، استفاده از کلمه‌های صحیح و مناسب و قرارگیری آنها در محل مناسب و نمره دهی مناسب و صحیح نظر بدهند. در روش کمی، جهت اطمینان از انتخاب مهم ترین و صحیح ترین محتوا در پرسشنامه به ترتیب از نسبت روایی محتوا و شاخص روایی محتوا استفاده شد. در مرحله تعیین نسبت روایی محتوا با توجه به جدول لاوشه حداقل قابل قبول برای نسبت روایی محتوا با ۱۰ متخصص نقطه برش ۰/۶۲در نظر گرفته شد. بر همین اساس، از کل ۱۰۱ گویه پرسشنامه دانشجویان و فارغ التحصیلان، ۶ گویه و از ۹۹ گویه پرسشنامه اعضای هیات علمی ۷ گویه ، نسبت روایی محتوی کمتر از نقطه برش را کسب کردند.

بنابراین پرسشنامه دانشجویان و فارغ‌التحصیلان با ۹۵ گویه و پرسشنامه اعضای هیات علمی با ۹۲ گویه وارد مرحله تعیین شاخص روایی محتوی شدند. جهت تعیین شاخص روایی محتوی در این پژوهش نقطه برش ۰/۸ در نظر گرفته شد. آماره کاپا شاخص توافق بین ارزیابان است که میزان توافق را بدون درنظر گرفتن شانس مطرح می‌کند. بر این مبنا، تمامی گویه‌ها شاخص بالاتر از ۰/۸ (با ضریب کاپای عالی) داشتند و بنابراین هیچ گویه ای در این مرحله حذف نشد. جهت تعیین پایایی پرسشنامه، همسانی درونی مورد بررسی قرار گرفت. برای حصول پایایی از آلفای کرونباخ (حداقل قابل قبول ۰/۷) برای همسانی درونی استفاده شد. میزان آلفای کرونباخ پرسشنامه دانشجویان، فارغ التحصیلان و اعضای هیات علمی به ترتیب ۰/۷۷ ، ۰/۷۴ و ۰/۸۱ به دست آمد که قابل قبول بود. پس از جمع آوری اطلاعات داده‌ها با نرم افزار SPSS نسخه ۲۵ و با استفاده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و تحلیلی (آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه نمرات با میانگین مورد انتظار جامعه) تحلیل شد.

یافته‌ها

در این مطالعه جمعا ۱۵۱ نفر شامل اعضای هیأت علمی (۹ نفر)، دانشجویان (۹۸ نفر)، دانش آموختگان (۴۴ نفر) شرکت نمودند. اطلاعات دموگرافیک شرکت کنندگان در جدول شماره ۱ ارایه شده است.

جدول ۱: فراوانی اطلاعات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده در مطالعه

گروه	متغیر	طبقات	تعداد	درصد
دانشجو (تعداد=۹۸)	جنسیت	خانم	۵۱	۵۲/۰۴
		آقا	۴۷	۴۷/۹۶
	ترم تحصیلی	دو	۲۸	۲۸/۵۷
		چهار	۲۷	۲۷/۵۵
		ششم	۲۲	۲۲/۴۵
		هشتم	۲۱	۲۱/۴۳
	سن (سال)		میانگین	انحراف معیار
			۲۰/۸۹	۴/۵۵
فارغ التحصیلان (تعداد=۴۴)	جنسیت	آقا	۱۸	۴۰/۹
		خانم	۲۶	۵۹/۱
	سن (سال)		میانگین	انحراف معیار
			۲۷/۹۴	۶/۸۷
	سابقه‌کار (سال)		۱/۲۷	۰/۶۷
اعضای‌هیات علمی (تعداد=۹)	جنسیت	آقا	۳	۳۳/۳۳
		خانم	۶	۶۶/۶۷
	مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد	۵	۵۵/۵۶
		دکتری تخصصی	۴	۴۴/۴۴
	سن (سال)		میانگین	انحراف معیار
			۳۳/۳۵	۵/۳۱
	سابقه‌کار (سال)		۵/۴۵	۲/۱۴

نتایج‌آزمون تی‌تک نمونه‌ای نشان دادکه میانگین‌های استانداردشده در هر یک از حوزه‌های زمینه، درونداد، فرایند و برونداد در مقایسه با میانگین مورد انتظار جامعه تفاوت معناداری داشت ($P < ۰/۰۵$). به‌طور مشخص، میانگین‌های حوزه‌های زمینه، فرآیند و برونداد به‌طور معناداری بالاتر از حد متوسط بودند. با این حال، میانگین نمره‌ها در حوزه درونداد پایین‌تر از حد متوسط قرار داشت و این اختلاف نیز از نظر آماری معنادار بود ($P < ۰/۰۵$) . (جدول ۲).

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در دانشجویان (تعداد= ۹۸)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	میانگین استاندارد شده* (طیف نمرات از ۰ تا ۴)	مقدار t	مقدار P
حیطه زمینه	۳۰/۵	۱۱/۷۸	۲/۵۴	۵/۴۶	< ۰,۰۰۱
حیطه درونداد	۴۴/۲۱	۱۵/۰۳	۱/۷۶	-۳/۸	< ۰,۰۰۱
حیطه فرآیند	۹۹/۰۷	۲۵/۰۹	۲/۵۴	۴/۳۹	< ۰,۰۰۱
حیطه برونداد	۴۴/۱۸	۱۴/۹	۲/۳۲	۳/۵۹	۰,۰۰۱

*میانگین هر حیطه تقسیم بر تعداد آیتم‌های آن حیطه

در جدول ۳ میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در فارغ التحصیلان ارایه شده است. نتایج آزمون تی‌تک نمونه ای نشان داد که در گروه فارغ التحصیلان بین میانگین‌های استاندارد شده حوزه زمینه و درونداد با میانگین مورد انتظار جامعه، تفاوت‌های معناداری وجود ندارد(P>۰/۰۵). با این حال میانگین استاندارد شده حوزه فرآیند و برونداد با میانگین مورد انتظار جامعه، تفاوت‌های معناداری وجود دارد (P <۰/۰۵).

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری براساس الگوی سیپ درفارغ التحصیلان (تعداد= ٤٤)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	میانگین استاندارد شده* (طیف نمرات از ۰ تا ۴)	مقدار t	مقدار p
حیطه زمینه	۲۶/۶۳	۱۱/۳۳	۲/۲۱	۱/۵۴	۰/۱۳
حیطه درونداد	۴۵/۲۰	۱۸/۷۷	۱/۸	-۱/۶۹	۰/۰۹
حیطه فرآیند	۹۲/۳۹	۲۱/۷۳	۲/۳۶	۴/۳۹	۰/۰۰۱ >
حیطه برونداد	۴۵/۵۵	۱۴/۲۷	۲/۳۹	۳/۵	۰/۰۰۱

در حوزه هیات علمی (جدول ۴) نتایج آزمون تی‌تک نمونه ای نشان داد که بین میانگین‌های استاندارد شده در حوزه‌های زمینه، فرآیند و برونداد با میانگین مورد انتظار جامعه، تفاوت‌های معناداری وجود دارد (P<۰/۰۵). به این صورت که میانگین‌های حوزه‌های زمینه، فرآیند و برونداد به‌طور معناداری بالاتر از حد متوسط بودند. با این حال، میانگین نمره‌ها در حوزه درونداد تفاوت معنی داری با میانگین مورد انتظار جامعه نداشت(P > ۰/۰۵) .

جدول ٤: میانگین و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در اعضای هیات علمی (تعداد= ۹)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	میانگین استاندارد شده* (طیف نمرات از ۰ تا ۴)	مقدار t	مقدار p
حیطه زمینه	۴۳/۰۸	۱۴/۸۲	۲/۶۹	۲/۳۶	۰/۰۴
حیطه درونداد	۵۳/۹۲	۱۰/۷۱	۱/۹۹	۰/۰۲ -	۰/۹۸
حیطه فرآیند	۱۰۴/۶۲	۱۹/۲۰	۲/۶۱	۴/۰۵	۰/۰۰۳
حیطه برونداد	۲۶/۵۴	۸/۸۵	۲/۹۴	۳/۰۵	۰/۰۱

در جدول ۵ میانگین استاندارد شده و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در کل شرکت کنندگان در مطالعه (اعضای هیات علمی، دانشجویان، فارغ التحصیلان) ارایه شده است. همان‌طور که در این جدول نشان داده شده است بالاترین میانگین نمره ارزشیابی بر اساس مجموع نظرات شرکت‌کنندگان در حوزه فرایند بود. نتایج آزمون تی‌تک نمونه ای نشان داد که بین میانگین‌های استاندارد شده در هر یک از حوزه‌های زمینه، درونداد، فرآیند و برونداد با میانگین مورد انتظار جامعه، تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به‌طور مشخص، میانگین‌های حوزه‌های زمینه، فرآیند و برونداد به‌طور معناداری بالاتر از حد متوسط بودند. با این حال، میانگین نمره‌ها در حوزه درونداد پایین‌تر از حد متوسط قرار داشت و این اختلاف نیز از نظر آماری معنادار بود (P < ۰/۰۵).

جدول ٥: میانگین استاندارد شده و انحراف معیار ابعاد مختلف برنامهٔ دورهٔ کارشناسی پرستاری بر اساس الگوی سیپ در کل شرکت کنندگان در مطالعه(اعضای هیات علمی، دانشجویان و فارغ التحصیلان)

متغیر	میانگین‌استاندارد شده* (طیف نمرات از ۰ تا ۴)	انحراف معیار	مقدار t	مقدار p
حیطه زمینه	۲/۵۴	۰/۹۷	۵/۸	<۰/۰۰۱
حیطه درونداد	۱/۷۹	۰/۶۳	-۳/۹۶	<۰/۰۰۱
حیطه فرآیند	۲/۴۹	۰/۶۱	۹/۹۸	<۰/۰۰۱
حیطه برونداد	۲/۳۸	۰/۷۹	۵/۹۸	<۰/۰۰۱

بحث

با توجه به عدم انجام ارزیابی جامع از برنامه آموزشی رشته پرستاری در دانشکده علوم پزشکی ساوه، هدف این پژوهش، ارزیابی این دوره با به‌کارگیری الگوی سیستمی و جامع CIPP بود. این الگو که برخاسته از الگوی ارزشیابی مبتنی بر مدیریت است، به شناسایی ظرفیت‌ها، امکانات موجود، نقاط ضعف و چالش‌های مرتبط با هر یک از ابعاد چهارگانه مدل (زمینه، درونداد، فرایند و برونداد) پرداخت. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهادهایی برای بهبود کیفیت برنامه آموزشی ارائه می‌شود تا در اختیار تصمیم‌گیرندگان، سیاست‌گذاران و مسئولان دوره قرار گیرد. نتایج ارزیابی نشان داد که ابعاد زمینه، فرایند و برونداد از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند، اما بعد درونداد هنوز به سطح مطلوب نرسیده است. این موضوع حاکی از آن است که در حوزه درونداد، نیاز به بهبود و رفع کاستی‌ها است. پیش از بررسی این موضوع، باید توجه داشت که فرآیند ارزشیابی با سایر انواع پژوهش‌ها تفاوت‌های اساسی دارد.

نتایج حاصل از ارزشیابی معمولاً مختص به یک مجموعه یا شرایط خاص است و به عبارت دیگر، وابسته به مکان و زمان انجام آن می‌باشد. هر دانشگاه یا برنامه آموزشی که مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، دارای ویژگی‌ها و شرایط منحصر به فرد خود است. بنابراین، امکان مقایسه و تحلیل نتایج این نوع مطالعات به شیوه‌ای که در پژوهش‌های متداول انجام می‌شود، وجود ندارد. این موضوع نشان می‌دهد که هر ارزیابی باید با در نظر گرفتن شرایط و ویژگی‌های خاص آن مجموعه انجام شود و نتایج آن در چارچوب همان شرایط تفسیر گردد(۱۳).

مدل سیپ یکی از مدلهای پرکاربرد ارزشیابی است و در رابطه با ارزشیابی آموزشی، تحقیقات مختلفی انجام شده است که در آنها از الگوی سیپ برای ارزشیابی استفاده شده است. نتایج مطالعه سیسوادی[1] و همکاران که با هدف ارزیابی رشته پرستاری با استفاده از الگوی سیپ در کشور اندونزی انجام شده بود نشان داد که ارزیابی سیپ در دو حیطه زمینه و درونداد در رده مطلوب (داشتن الزامات) بودند و دو حیطه فرآیند و برون داد در حیطه بسیار مطلوب قرار داشتند(۱۸).

در مطالعه‌ی یزدانی و همکاران که با هدف ارزیابی کیفیت دوره کارشناسی پرستاری از دیدگاه دانشجویان پرستاری اهواز بر اساس الگوی CIPP انجام شد، نتایج نشان داد که از نظر شرکت‌کنندگان، ابعاد زمینه، درونداد، فرآیند، برونداد و همچنین کلیت دوره کارشناسی پرستاری در وضعیت مطلوبی قرار داشت. با این حال، لازم به ذکر است که در این پژوهش تنها نظرات دانشجویان به عنوان منبع داده‌ها در نظر گرفته شده بود و سایر ذینفعان مانند اساتید و فارغ‌التحصیلان در فرآیند ارزیابی مشارکت نداشتند. این موضوع می‌تواند محدودیتی در تعمیم‌پذیری نتایج ایجاد کند چرا که ارزیابی جامع‌تر نیازمند در نظر گرفتن دیدگاه‌های متنوع‌تر و مشارکت تمامی‌گروه‌های مرتبط است(۱۳).

علاوه بر رشته کارشناسی پرستاری، مطالعات مشابهی نیز در مقاطع دیگر رشته پرستاری و حتی سایر رشته‌های تحصیلی انجام شده است. به عنوان مثال، در مطالعه همتی و همکاران که با هدف ارزیابی دوره کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه نوزادان بر اساس الگوی CIPP در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد، نتایج نشان داد که وضعیت ارزیابی در حوزه درونداد نامطلوب بود، در حالی که سایر حوزه‌ها (زمینه، فرآیند و برونداد) در وضعیت مطلوبی قرار داشتند (۱۶).

اخوتی و همکاران در مطالعه‌ای با هدف ارزیابی برنامه آموزشی رشته کارشناسی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی در دانشگاه علوم پزشکی کرمان بر اساس الگوی CIPP، به بررسی کیفیت این برنامه پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که ابعاد زمینه، درونداد و برونداد از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار بودند، در حالی که بعد فرایند در وضعیت مطلوبی قرار داشت. این یافته‌ها حاکی از آن است که برنامه آموزشی مورد نظر در حوزه فرایند عملکرد بهتری داشته است، اما در سایر ابعاد همچنان نیاز به بهبود و ارتقاء وجود دارد(۱۹). در این مطالعه همسو با نتایج پژوهش حاضر حوزه فرایند بالاترین نمره را کسب کرد.

علاوه بر ارزشیابی گروه‌های آموزشی، الگوی CIPP در مطالعات پیشین برای ارزشیابی دانشکده‌ها نیز به‌کار گرفته شده است. به عنوان نمونه، در پژوهش علی‌محمدی و همکاران که با هدف ارزیابی دانشکده پزشکی بر اساس الگوی CIPP انجام شد، نتایج نشان داد که ابعاد زمینه، درونداد و فرآیند به‌طور کامل در وضعیت مطلوب قرار داشتند، در حالی که بعد برونداد دانشکده نسبتاً مطلوب ارزیابی شد. این یافته‌ها بیانگر آن است که دانشکده پزشکی در ابعاد زمینه، درونداد و فرآیند عملکرد مناسبی داشته، اما در حوزه برونداد همچنان نیاز به بهبود و ارتقاء وجود دارد(۶).

[1] Siswadi

در این مطالعه وضعیت ارزشیابی در حیطه زمینه مطلوب بود و شاخص "نیاز به راه اندازی دوره کارشناسی پرستاری" بیشترین میانگین نمره را در بین شاخص‌های حیطه زمینه داشت. در مطالعه همتی و همکاران نیز وضعیت ارزشیابی در حیطه زمینه دوره کارشناسی ارشد پرستاری مراقبتهای ویژه نوزادان مطلوب بود(۱۶). در پژوهشی که توسط اخلاقی و همکاران در سال ۱۳۹۰ با هدف ارزشیابی دوره کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی با استفاده از الگوی سیپ انجام شد، نتایج نشان داد که در کل در حوزه درونداد مطلوبیت نسبی وجود دارد (۱۹).

در مطالعه حاضر حیطه درونداد از مطلوبیت برخوردار نبود و در مواردی از قبیل اعضای هیأت علمی گروه، برنامه درسی، امکانات و تجهیزات آموزشی ضعف داشت. به نظر می رسد با تلاش برای اصلاح شاخص‌هایی که منجر به وضعیت نامطلوب این حیطه شده اند، وضعیت کلی دوره بهبود خواهد یافت. نتایج همچنین حاکی از آن است که عامل فرآیند، بالاترین نمره را نسبت به سایر عوامل دارد. در مطالعه یزدانی و همکاران از دیدگاه دانشجویان پرستاری بالاترین نمره ارزشیابی دوره کارشناسی پرستاری اهواز را حیطه فرایند کسب کرد(۱۳). با این حال در مطالعه سیسوادی و همکاران که با هدف ارزیابی رشته پرستاری در کشور اندونزی انجام شده بود عامل برونداد بالاترین نمره را کسب کرده بود(۱۸).

در این مطالعه یافته‌ها نشان داد که وضعیت ارزشیابی در حیطه درونداد نامطلوب بود. در ارزشیابی عامل برنامه درسی در حیطه درونداد شاخصهای "تأمین اهداف دوره توسط برنامه درسی" و "پاسخگویی دروس ارائه شده این دوره به انتظارات و نیازهای آموزشی دانشجویان" کمترین میانگین نمره را داشت. در ارزشیابی عامل هیأت علمی در حیطه درونداد "کفایت اساتید" و "آشنایی اساتید متخصص اطفال و فوق تخصص‌های نوزادان با رشته تحصیلی کارشناسی ارشد نوزادان" کمترین میانگین را داشت.

از نقاط قوت این مطالعه استفاده از الگوی سیپ و همچنین استفاده از دیدگاه اعضای هیات علمی، دانش‌آموختگان و دانشجویان برای ارائه یک ارزشیابی جامع را می توان نام برد. استفاده از مدل CIPP موجب شفافیت در مراحل مختلف ارزیابی می‌شود. این مدل قابلیت تصمیم‌گیری بر اساس داده‌های واقعی و قابل تحلیل را فراهم می‌آورد. بهبود مستمر کیفیت آموزش و اثربخشی برنامه‌ها از مهم‌ترین نتایج استفاده از این مدل است.

برنامه‌های پرستاری باید یک برنامه درسی با کیفیت بالا داشته باشند که پرستاران نمونه را فارغ التحصیل کند. ارزیابی سیستماتیک مولفه‌های کلیدی آموزش پرستاری مورد نیاز است. مدل سیپ (زمینه، ورودی، فرآیند و محصول) امکان ارزیابی کیفیت و شایستگی آموزش مراقبت در یک برنامه پرستاری را فراهم می‌کند. در صورت استفاده مناسب، مدل سیپ به عنوان یک راهنمای ارزشمند برای ارزیابی عمیق برنامه درسی عمل می‌کند(۱۲). این مطالعه در دانشکده علوم پزشکی ساوه انجام شده است، بنابراین پیشنهاد میشود برای ارزیابی جامعتر این دوره در سطح کشور، ارزشیابی در دانشگاههای دیگری که رشته کارشناسی پرستاری دایر است نیز صورت گیرد.

نتیجه گیری

نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی پرستاری نشان داد که وضعیت این دوره در حوزه‌های زمینه، فرایند و برون‌داد مطلوب است؛ با این حال، در حوزه درونداد نیاز به تقویت و بهبود می‌باشد. برای دستیابی به وضعیت مطلوب، پیشنهاد می‌شود مسئولین دانشکده بیش از پیش به تقویت عوامل مهم درون‌داد از جمله تأمین منابع آموزشی به‌روز، بودجه و اعتبارات، افزایش تعداد اعضای هیئت‌علمی، بهبود امکانات و تجهیزات آموزشی، و توسعه فضاهای فیزیکی مناسب توجه نمایند. همچنین، با استفاده از نتایج این تحقیق، می‌توان به پژوهشگران پیشنهاد داد تا مطالعاتی در زمینه یافتن راهکارهای مؤثر برای ارتقای کیفیت برنامه‌های آموزشی انجام دهند. این اقدامات می‌توانند به بهبود مستمر و دستیابی به استانداردهای بالاتر در آموزش پرستاری کمک شایانی کنند.

تقدیر و تشکر

پژوهشگران برخود لازم می‌دانند که از کلیه دانشجویان، دانش‌آموختگان کارشناسی پرستاری و اعضای هیئت‌علمی گروه پرستاری دانشکده علوم پزشکی ساوه که در این پژوهش همکاری داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند. مشارکت و حمایت این عزیزان نقش بسزایی در پیشبرد این تحقیق ایفا کرد.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ گونه تضاد منافعی در خصوص پژوهش حاضر ندارند.

حمایت مالی

این طرح با شماره ۱۴۵۶ توسط دانشکده علوم پزشکی ساوه حمایت مالی می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

این طرح با کد اخلاق IR.SAVEHUMS.REC.1402.017 در دانشکده علوم پزشکی ساوه به تصویب رسیده است. در این مطالعه کلیه اصول اساسی بیانیه هلسینکی رعایت شده است.

مشارکت نویسندگان

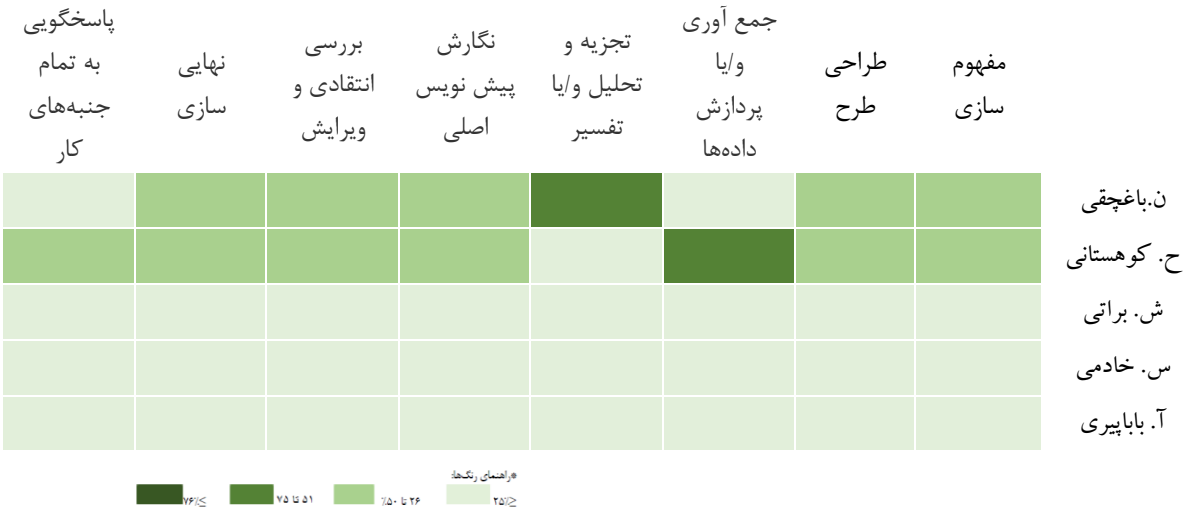

References

1.Rastegar A, Seif MH, Talebi S, Tajvaran M. Evaluating the quality of professors and students of Basic Sciences Educational Groups of Shiraz School of Medicine in input and process section based on CIPP model. Journal of Medicine and Cultivation. 2020;29(1):37-50.
2.Heidari A, Khademi J, Khatirnamani Z, Rafiei N, Mirkarimi K, Charkazi A, Loftfi M, Sohrabi M. Evaluating the quality of the public health internship program based on the CIPP model at Golestan University of Medical Sciences. Horizon ofMedicalEducationDevelopment. 2021;12(2):6-20
3.Derakhshanfard S, Jokar F, Ehsanpour S. Design, Establishment, And Validation Of Evaluation Tools For The Specialized Doctoral Course In Medical Education Based On The Cip Model. Nursing And Midwifery Journal. 2021;19(2):137-48.
4.Aghababaie S, Riazi H, Artimani T, Shobeiri F.Internal evaluation of mother and child & midwifery departments of Hamadan University of Medical Sciences. Avicenna Journal of Nursing and Midwifery Care. 2012;20(1):39-49.
5.Najimi A, Shafiee F, Haghani F. Evaluation of Self-care diabet program in health system based on CIPP evaluation model. Iranian Journal of Medical Education. 2019;19:472-82.
6.Alimohammadi T, Rezaeian M, Bakhshi H, VaziriNejad R. The evaluation of the Medical School Faculty of Rafsanjan University of Medical Sciences based on the CIPP model in 2010. Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences. 2013;12(3):205-18.
7.Royse D, Thyer BA, Padgett DK. Program evaluation: An introduction to an evidence-based approach: Cengage Learning; 2015.
8.Stufflebeam DL. The CIPP model for evaluation. Evaluation models: Viewpoints on educational and human services evaluation. 2000:279-317. https://doi.org/10.1007/0-306-47559-6_16
9.Fitzpatrick J, Sanders J, Worthen B. Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines 4th Edition, Kindle Edition. USA: Pearson; 2017.
10.Nazari A, Tavakoli A, Pajouhi N, Khaksarian M, Assaei R, Batebi R, et al. The internal evaluation of physiology department of Lorestan University of Medical Sciences. yafte. 2016;18(2):76-83.
11.Hajihosseini F. Accreditation of Medical Universities in Iran: Advantages and Disadvantages. DSME 2023; 9 (4) :2-7
12.Lippe M, Carter P. Using the CIPP model to assess nursing education program quality and merit. Teaching and Learning in Nursing. 2018;13(1):9-13. https://doi.org/10.1016/j.teln.2017.09.008
13.Yazdani N, Moradi M. Evaluation of the quality of undergraduate nursing education program in Ahvaz based on CIPP evaluation model. Sadra Med Sci J. 2017;5(3):159-72.
14.Rezaeian M, Vazirinajad R, Esmaeili A, Salem Z, Asadpour M, Heidari L. Internal Evaluation of Social Medicine Department of Rafsanjan Medical School. Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences. 2011;10(1):55-66.
15.Jafarbegloo E, Raisi M, Bakouei S, Eskandari N, Khalajinia Z, Ahmari Tehran H, et al. Internal Evaluation of the Department of Midwifery School of Nursing and Midwifery of Qom University of Medical Sciences, 2017 (Iran). Qom UniversityofMedicalSciencesJournal.2019;13(1) :23-30. https://doi.org/10.29252/qums.13.1.S1.23
16.Hemati Z, Irajpour A, Allahbakhshian M, Varzeshnejad M, AbdiShahshahani M. Evaluating the neonatal intensive care nursing MSc program based on CIPP model in Isfahan university of medical sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2018;18:324-32.
17.AbdiShahshahani M, Ehsanpour S, Yamani N, Kohan S, Dehghani Z. The development and validation of an instrument to evaluate reproductive health PhD program in Iran based on CIPP evaluation model. Iranian Journal of Medical Education. 2014;14(3):252-65.
18.Siswadi, Y., Houghty, G. S., & Agustina, T. (2019). Implementation of the CIPP evaluation model in Indonesian nursing schools.Jurnal Ners,14(3si),126-131. doi:http://dx.doi.org/10.20473/jn.v14i3(si).17046
19.AkhlaghiF, Yarmohammadian MH, Khoshgam M, Mohebbi N. Evaluating the Quality of Educational Programs in Higher Education Using theCIPP Model. Health Information Management 2011; 8(5): 629.